

IFLA funkcinų reikalavimų bibliografiniams įrašams tyrimas

Olivia M.A. MADISON

Interim Dean for Library Services

Iowa State University Library 302 Parks Library

Iowa State University Library, Ames Iowa 50011-2149, USA

IFLA funkcinų reikalavimų bibliografiniams įrašams tyrimas jau artėja prie pabaigos. Šešis mėnesius trukusi tyrimo dokumento projekto apžvalga pasauliniu mastu užbaigta 1996 m. lapkričio 30 d. Tyrimo grupė, atsakinga už jo vykdymą, gavo puikius procentinius apklausos atsakymų duomenis; iš šešiolikos įvairių šalių gauta 40 atsakymų į užklausą. 1997 m. vasario 12-13 d. tyrimo grupė susitiko Vašingtone ir aptarė pastabas ir komentarus. Po šio susitikimo buvo baigta galutinė ataskaita, kurią apsvartė Katalogavimo sekcijos Nuolatinis komitetas.

Šiame straipsnyje apžvelgiamos tyrimo grupės pareigos, narystė, pateikiamas trumpas šio tyrimo pagrindimas, taip pat aptariamos tyrimo veiklos sritys, metodologija ir siūlomi sprendimai bei rekomendacijos bibliografiniam įrašui valstybinėje bibliografijoje sudaryti. Pabaigoje aptariami kai kurie klausimai, kurių sprendimą tyrimo grupė siūlo laikyti tolimesne logiška tyrimo darbų tąsa (tuo atveju, jei Nuolatinis komitetas pritaris ataskaitai). Straipsnyje pateiktos įvairios aprašomojo teksto dalys yra tiesiog paimtos arba perfrazuotos iš tyrimo grupės ataskaitos.

1991 m. IFLA Katalogavimo sekcijos Nuolatinis komitetas pavedė atlikti funkcinų reikalavimų bibliografiniams įrašams tyrimą. Jo pagrindą sudarė analizė svarbiausių funkcijų, kurias atlieka vartotojai, naudodami šiuos įrašus, bei įvertinimas visų medžiagos rūšių, kuriomis jiems gali tekti naudotis. Tyrimą buvo numatyta pagrįsti teoriškai ir naudoti entiteto (entity) santykio modeliavimo techniką, vengiant nukrypimų nuo egzistuojančių katalogavimo taisyklių. Be to, remiantis tyrimo metu gautais duomenimis, turėjo būti pateikta rekomendacijų dėl svarbiausių reikalavimų bibliografiniams įrašams.

Tyrimo grupės nariai visų pirma atstovauja IFLA Katalogavimo sekcijai, be to, yra vienas Klasifikavimo ir indeksavimo sekcijos atstovas (abi sekcijos atsiskaito IFLA Bibliografinės apskaitos skyriui). Dabartiniai tyrimo grupės nariai yra: O. Madison (pirmininkė), J. Byrum, Jr., T. Delsey (konsultantas), E. Dulabahn (konsul-

tantė), S. Jouguet, D. McGarry, E. Svenonius (konsultantė), B. Tillett (konsultantė), N. Williamson ir M. Witt. Ankstesni nariai buvo N. John (pirmininkė, 1993 m. rugpjūtis-1995 m. rugpjūtis) ir B. Tucker (konsultantas, 1992 m. birželis-1993 m. birželis). Konsultantai buvo atsakingi už vadovavimą tyrimui ir yra pagrindiniai ataskaitos autoriai.

Tyrimą inicijavo seminaro bibliografinių įrašų klausimais, kuris įvyko 1990 m. rugpjūčio mėn. Stokholme, rekomendacijos. Jį suorganizavo bei parėmė IFLA UBCIM programa bei IFLA Bibliografinės apskaitos skyrius. Svarbiausi klausimai, kurie pastūmėjo surengti seminarą, buvo šie:

- kylančios katalogavimo kainos ir su tuo susijęs siekimas supaprastinti katalogavimą;
- didėjanti reikmė taupyti kataloguojant, mažinant procesų dubliavimą valstybiniu ir tarptautiniu mastu bei su tuo susijęs poreikis nustatyti suderintą standartą, kuris įgalintų bendrai naudotis įrašais;
- tolesnis išleidžiamos produkcijos augimas ir poreikis geriau vykdyti visuotinę bibliografinę apskaitą;
- elektroninių ir įvairių kitokių laikmenų plitimas bei dėl jų kylančios problemos, susijusios su aprašo reikalavimais ir paieška;
- nuolatiniai sunkumai pritaikyti katalogavimo praktiką ir taisykles kompiuteriniam režimui.

Seminaro dalyviai pateikė devynias rekomendacijas, iš kurių dvi susijusios su šiuo tyrimu:

- kad tyrimas nustatytų funkcinus reikalavimus bibliografiniams įrašams, atsižvelgiant į vartotojų poreikių ir laikmenų įvairovę;
- kad valstybinės bibliografijos tarnyba atsakytų už tai, kad būtų užtikrintas valstybinės produkcijos įrašų sudarymas visose laikmenose, įvertinant įvairių vartotojų grupių poreikius.

1990 m. Stokholme įvykusiame seminare buvo pasiūlytas funkcinų reikalavimų bibliografiniams įrašams tyrimo projektas. „Nurodymai ir sąlygos funkcinų reikalavimų bibliografiniams įrašams tyrimui“ („Terms of Reference for A Study of the Functional Requirements for Bibliographic Records“ (1992 09 04)) skelbia:

„Šio tyrimo tikslas yra aiškiai apibrėžti bibliografinio įrašo funkcijas, atsižvelgiant į įvairias laikmenas, įvairių taikymą ir įvairius vartotojų poreikius. Tyrimas apims daugelį funkcijų, bibliografinio įrašo sąvoka bus traktuojama plačiausia prasme, t.y. kaip įrašas, kurį sudaro ne tik aprašomieji elementai, bet ir paieškos taškai (vardas, antraštė, dalykas ir kt.), kiti „organizuojantys“ elementai (klasifikavimas ir kt.), anotacijos.

Funkciniai reikalavimai turi būti taikomi visoms laikmenoms ir formoms, paprastai esančioms bibliografinėje duomenų bazėse, o nustatytos įrašo funkcijos turi būti gautos iš plataus spektro įrašo naudojimo galimybių... Taip pat ypač svarbus yra šių funkcinų reikalavimų taikymas, kuriant ir peržiūrint katalogavimo standartus, rekomendacijas ir taisykles bei įvertinant jų efektyvumą“.

Nurodymai apibrėžė, kad tyrimas turi sukurti struktūrinį pagrindą, apibūdinantį ir aiškiai nustatantį tuos entitetus, kurie svarbūs bibliografinių įrašų vartotojams, kiekvieno entiteto atributus bei santykių tarp entitetų rūšis. Struktūra bus pagrindas identifikuojant specifinius atributus ir santykius, reikalingus atliekant įvairias užduotis, kurias vartotojai vykdo, naudodami bibliografinius įrašus.

Be to, tyrimo grupei buvo pavesta pasiūlyti bazinį funkcionalumo lygį ir svarbiausius duomenų reikalavimus valstybinės bibliografijos tarnybų sudaromiems įrašams. Kriterijai, kurie nulems šį funkcionalumą ir pagrindinius duomenų reikalavimus, turėtų tiesiogiai išplaukti iš tyrimų rezultatų. Šios rekomendacijos galėtų atitikti kai kuriuos itin svarbius dalykus, apibrėžtus 1990 m. seminare, būtent - sukūrimą suderinto bibliografinių įrašų standarto, kuris pagreitintų keitimąsi šiais įrašais valstybiniu ir tarptautiniu mastu, sumažintų bendrų veiksnių dubliavimą bei kylančias katalogavimo kainas, be to, įgalintų pagerinti visuotinę bibliografinę apskaitą, kuri yra IFLA Bibliografinės apskaitos skyriaus pagrindinis tikslas.

Kaip buvo minėta, 1996 m. gegužės mėnesį tyrimo grupė išsiuntinėjo ataskaitos projektą į įvairias pasaulio šalis peržiūrėjimui. Dauguma atsiliepimų buvo pozityvūs. Tyrimo grupė gavo daug vertingų pasiūlymų, susijusių su struktūra, terminų apibrėžimais, aiškinimais ir konkrečiomis detalėmis. Recenzantai siūlė pateikti daugiau pavyzdžių, iliustruojančių esminius dalykus ir sąvokas, geriau paaiškinti, kaip nustatomi skirtumai tarp ekspresijos (expression) ir manifestacijos (manifestation) bei kūrinio ir ekspresijos (pavyzdžiui, intelektualinio skirtumai nuo fizinio), kuo nuodugniau išaiškinti modelio taisykles; kai kurie pastebėjo, kad tyrimas buvo per daug taikomas knygoms ir nepakankamai - serialiniams leidi-

niams. 1997 m. vasario mėnesį susitikime tyrimo grupė, atsižvelgusi į gautus pasiūlymus, padarė daug pakeitimų bei iš naujo patvirtino daugelį tyrimo elementų, tačiau sutiko, kad reikalingi papildomi paaiškinimai, loginis pagrindimas ir/arba kai kurių detalių patikslinimas. Po susitikimo ataskaita buvo įteikta Katalogavimo sekcijos Nuolatinio komiteto pirmininkei I. Parent, kad ši pateiktą ją konferencijos metu peržiūrėti visiems komiteto nariams.

A. Tyrimo metodologijos ir rezultatų bendras aprašymas

Tyrimo struktūra buvo pagrįsta būdais, kuriais bibliografiniai įrašai naudojami vartotojų įvairioms užduotims atlikti, būtent rasti, identifikuoti, atrinkti ir gauti. Nors tyrimas apibrėžiamas kaip nukreiptas į vartotojų reikmes, jis nenagrinėja, kaip faktiškai vartotojai (viešųjų bibliotekų lankytojai, mokslininkai, komplektavimo darbus atliekantys bibliotekininkai, leidėjai, tiekėjai ir kt.) traktuoja bibliografinius įrašus ir jais naudojami. Tiksliau sakant, atidžiai nagrinėjamos šių ar kitų vartotojų atliekamos funkcijos. Kitais tariant, tyrimu siekiama tiksliai nustatyti, kokios informacijos vartotojas tikisi rasti bibliografiniame įrašo ir kaip ši informacija panaudojama.

Kitas esminis tyrimo aspektas yra tas, kad pripažįstama, jog bibliografinius įrašus naudoja įvairios vartotojų grupės, į kurias įeina ir bibliotekų lankytojai, ir personalas, ir leidėjai, platintojai bei mažmeninės prekybos darbuotojai, taip pat informacijos paslaugų tiekėjai bei vartotojai už tradicinės bibliotekos ribų. Tyrimas taip pat atsižvelgia į platų bibliografinių įrašų naudojimo spektrą, kurį sudaro įsigijimas ar komplektavimas, katalogavimas, inventoriaus tvarkymas, paskirstymas, tarpbibliotekinis abonementas, saugojimas, nuorodos, informacijos paieška. Bibliografinė informacija naudojama įvairioms veiklos sritims, bibliografiniuose įrašuose aprašytos medžiagos turinys bei forma yra svarbūs vartotojams, todėl būtina visapusiškai apibūdinti vartotojams svarbius atributus ir jų santykius.

Tyrimo grupė apibūdino bibliografinį įrašą kaip visumą duomenų, kurie susiję su entitetais, aprašytais bibliotekų kataloguose ir valstybinėse bibliografijose. Ataskaita nustato funkcinus reikalavimus bibliografiniams įrašams. Jie nustatyti remiantis bendromis vartotojų atliekamomis užduotimis, vykdant paiešką ir naudojantis valstybinėmis bibliografijomis bei bibliotekų katalogais:

- rasti medžiagą, kuri atitinka vartotojo užklausą;
- identifikuoti entitetą;
- atrinkti entitetą, atitinkantį vartotojo poreikius;
- gauti aprašytą entitetą.

Entiteto santykio analizės technika, kuri sudaro me-

todologijos pagrindą, prasideda atskiriant entitetus, kurie yra pagrindiniai objektai, dominantys bibliografinių įrašų vartotojus. Buvo nustatytos trys grupės.

- Pirmoji ir svarbiausioji grupė apima 4 entitetus:

1. Kūrinys: individuali intelektualinė ar meninė kūryba. Tai abstraktus entitetas, kuris įgalina suteikti pavadinimą abstrakčiai intelektualinei ar meninei kūrybai ir nustatyti jos santykius.

2. Ekspresija: intelektualinis ar meninis kūrinio realizavimas. Ji apima konkrečius žodžius, sakinius, pastraipas ir kt., kurie yra kūrinio realizavimo ar ekspresijos rezultatas.

3. Manifestacija: fizinis kūrinio ekspresijos įkūnijimas. Jis simbolizuoja visus fizinius objektus, turinčius tuos pačius apibūdinimus, atsižvelgiant tiek į intelektualinį turinį, tiek į fizinę formą.

4. Vienetas: manifestacijos vienas egzempliorius. Tai daugeliu atvejų yra vienas fizinis objektas.

- Antra grupė apima entitetus, atsakingus už intelektualinį ar meninį turinį, gamybą ar entitetų priklausomybę pirmoje grupėje (pavyzdžiui, asmenys ir kolektyvai).

- Trečia grupė apima entitetus, kurie apibrėžia sąvokas, objektus, įvykius ir vietas. Šiame tyrime visų trijų grupių entitetai sudaro kūrinio dalyką.

Vėliau tyrimas nustatė apibūdinimus ar atributus, susijusius su kiekvienu entitetu, ir santykius tarp entitetų, kurie labai svarbūs vartotojams. Atributai pateikia būdus, kuriais vartotojai formuluoja klausimus ir išreiškia atsakymus, ieškodami informacijos apie konkretų entitetą. Atributai buvo išreikšti taip, kaip juos suvoktų vartotojas. Konsultantai kaip pradinį tašką naudojo atributus, pateiktus „International Standard Bibliographic Description (ISBDs)“ ir „Guidelines for Authority and Reference Entries (GARE)“.

Toliau pateikiami du entitetų pavyzdžiai su jų galimais atributais: manifestacija ir asmuo.

Manifestacija (šis sąrašas tik kaip pavyzdys - išsamus sąrašas pateiktas ataskaitoje)

- manifestacijos antraštė
- atsakomybės duomenys
- leidimo apibūdinimas
- skelbimo/platinimo vieta
- leidėjas/platintojas
- skelbimo/platinimo data
- serijos duomenys

- laikmenos apimtis
- fizinė laikmena
- laikmenos matmenys
- manifestacijos identifikatorius
- įsigijimo šaltinis/leistinioji paieška

Asmuo:

- asmens vardas
- asmens datos
- asmens titulas
- kiti su asmeniu susiję paaiškinimai

Tyrimo grupė aprašė loginius santykius tarp įvairių entitetų, o po to nustatė santykius tarp 4 svarbiausių entitetų (kūrinys, ekspresija, manifestacija ir vienetas), veikiančių kai kuriais atvejais. Pavyzdžiui, santykis tarp dviejų manifestacijų gali apimti kitos manifestacijos faksimilę ar trijų tomų daugiatomio istorinio traktato 3-įjį tomą.

Norėdama įvertinti kiekvieną santykinę atributų reikšmę bei santykius su įvairiais entitetais, tyrimo grupė toliau sutelkė dėmesį į kiekvieno atributo svarbą arba santykį su vartotojo pastangomis rasti, identifikuoti, atrinkti ar gauti konkretų entitetą ar jų grupę. Tai darydama, tyrimo grupė atsižvelgė į tai, kad bibliografiniais įrašais naudojasi įvairūs vartotojai, kuriems reikalingas platus pritaikymo diapazonas bei įvairios visokių tipų ir formų medžiagos rūšys bei laikmenos. Todėl reikėjo apimti didelę įvairovę šaltinių identifikuojant duomenis, susijusius su tekstone, kartografinė, garsine regimaja, grafine medžiaga, trimačiais objektais, filmais, magnetinėmis juostomis, optinėmis laikmenomis bei akustiniais, skaitmeniniais ir optiniais įrašymo būdais.

Toliau darbo grupė nustatė atributus ir jų santykius su 4 vartotojų užduotimis: rasti, identifikuoti, atrinkti ir gauti. Atributai ir santykiai buvo vertinami pagal jų svarbą kiekvienai vartotojo užduočiai. Tai buvo ilgas ir kruopštus procesas bei pagrindas sukurti rekomendacijoms dėl svarbiausių bibliografinio įrašo komponentų. Svarbu pažymėti, kad valstybiniame ar institucijos lygyje šis vertinimas gali žymiai pasikeisti dėl bet kurios pateiktos šaltinių surinkimo reikšmės ir/arba tikslų.

Pavyzdžiui, sprendimai dėl kūrinio antraštės atributo svarbos, kintant ekspresijai ir manifestacijoms, atliekant tokias funkcijas, kaip rasti, identifikuoti ir surinkti. Tačiau visais atvejais vertinimas buvo traktuojamas kaip aukšto ar vidutinio lygio ir dėl to šis atributas buvo traktuojamas kaip būtinas bibliografinio įrašo komponentas. Santykiai taip pat buvo tyrinėjami. Pavyzdys gali būti santykis tarp ekspresijos ir kitos ekspresijos, kuri simbolizuoja priklausomą viso/dalinio santykio dalį (pavyzdžiui, serialinio leidinio tomas ar numeris), tai pastebima kūriniuose ir ekspresijose. Rezultatai, susiję su radi-

mo ir identifikavimo funkcijomis, buvo vertinami kaip prioritetiniai, o atrankos funkcijai buvo skiriama mažiau reikšmės. Atsižvelgiant į radimo ir identifikavimo funkcijų reikšmingumą, rekomenduojama, kad bibliografinis įrašas atspindėtų šį visą/dalinį santykį tarp dviejų ekspresijų.

B. Pagrindiniai reikalavimai bibliografiniams įrašams

Remdamasi nuodugnia analize, tyrimo grupė savo ataskaitoje rekomendavo, kad bibliografinis įrašas turi padėti vartotojui atlikti šias funkcijas:

- Rasti visas manifestacijas, kurios apima:
  - kūrinis, už kuriuos yra atsakingas nurodytas asmuo ar kolektyvas
  - įvairias tam tikro kūrinio ekspresijas
  - kūrinis tam tikra tema
  - kūrinis, pateiktus serijoje
- Rasti konkrečią manifestaciją:
  - kai asmens(asmenu) ir/arba kolektyvo(kolektyvų) vardas(vardai), kuris(kurie) yra atsakingas(atsakingi) už kūrinį(kūrinius), nurodytą(nurodytus) manifestacijoje, yra žinomas(žinomi)
  - kai žinoma manifestacijos antraštė
  - kai žinomas manifestacijos identifikatorius

- Identifikuoti kūrinį:
- Identifikuoti kūrinio ekspresiją
- Atrinkti kūrinį
- Atrinkti ekspresiją
- Atrinkti manifestaciją
- Gauti manifestaciją

Ataskaita užbaigiama išvardijant duomenis baziniam valstybinės bibliografijos bibliografiniam įrašui, kuris yra suskirstytas į dvi dideles grupes: aprašomieji ir organizuojantys elementai. Toliau pateikiamas sąrašas atspindi šiuos rekomenduojamus elementus knygomis.

Aprašomieji elementai

Antraštės ir atsakomybės duomenų sritis

- pagrindinė antraštė (apima ir dalies numerį/pavadinimą)
- gretutinė(gretutinės) antraštė(antraštės)
- atsakomybės duomenys, identifikuojantys individualų(individualius) ir/arba kolektyvinį(kolektyvinius) autorių(autorius), atsakingą(atsakingus) už turinį

Leidimo sritis

- leidimo duomenys
- papildomi leidimo duomenys
- Skelbimo, platinimo ir t.t. sritis
- skelbimo, platinimo ir t.t. vieta
- leidėjo, platintojo ir t.t. vardas
- skelbimo, platinimo ir t.t. data
- Fizinių duomenų sritis
- specifinis medžiagos apibūdinimas
- apimtis
- matmenys
- Serijos sritis
- pagrindinė serijos antraštė
- gretutinė(gretutinės) serijos antraštė(antraštės)
- pirmieji serijos atsakomybės duomenys
- Pastabos sritis
- pastaba apie ekspresijos formą
- pastaba apie kalbą
- pastaba apie išskirtinę ekspresijos ypatybę
- pastaba apie leidimą/bibliografinę istoriją (pavyzdžiui, priedas, redagavimas, vertimas ir kt.)
- pastaba apie vartojimo/paieškos apribojimus
- standartinis numeris

Organizuojantys elementai

- Vardo pradmenys:
- asmens(asmenu) ir/arba kolektyvo(kolektyvų), atsakingo(atsakingų) už kūrinį(kūrinius), vardo pradmuo(pradmenys)
- asmens(asmenu) ir/arba kolektyvo(kolektyvų), atsakingo(atsakingų) už ekspresiją(ekspresijas), vardo pradmuo(pradmenys)
- Antraštės pradmenys
- kūrinio(kūrinių) antraštės pradmuo(pradmenys)
- Serijos pradmenys
- serijos pradmuo

- Dalykinės rubrikos/klasifikaciniai indeksai
- kūrinio(kūrinių) pagrindinės temos(temų) dalykinė rubrika(rubrikos) ir/arba klasifikacinis indeksas(indeksai)

C. Ateities tyrimo sritys

Šalia formalių rekomendacijų valstybinės bibliografijos tarnyboms tyrimo grupė siūlo visiems, kurie susiję

su bibliografinių duomenų kūrimu, tvarkymu ir naudojimu, šį modelį naudoti kaip pagrindą toliau tirti daugelį reikšmingų sričių. Atlikus entiteto santykio analizę sukurta modelis ir padarytos išvados yra iš esmės bendro pobūdžio ir nesiekia detalai pateikti konkrečių laikmenų taikymo galimybių bei įvairių paieškos ir bibliografinių įrašų išdėstymo metodų. Tačiau toks modelis bus naudingas nacionalinių katalogavimo taisyklių sudarytojams, nes nutarimus galima pritaikyti konkrečioms laikmenoms, kurias jie kaupia ir aprašo. Modelyje pateikta entitetų analizė, atributai ir santykiai gali būti naudingas loginis pagrindas, peržiūrint struktūras ir priimtus susitarimus, taikomus bibliografiniams duomenims kaupiti, išdėstyti ir jais keistis.

Žinoma, tyrimo metu nebuvo sukurta visiškai išbaigto abstraktaus duomenų modelio, ypač todėl, kad tyrimas neapima bibliografinių įrašų santykio su autoritetinių įrašų apskaita. Jis taip pat nenustato, kokie turėtų būti minimalūs reikalavimai valstybinės bibliografijos tarnyboms autoritetinių įrašų apskaitai vykdyti. Nors tyrimo kūrėjai suprato, kad kylant katalogavimo kainoms

klausimai, susiję su autoritetine įrašų apskaita, yra esminiai, jie nusprendė sutelkti dėmesį tik į bibliografinius įrašus - taip apsispręsta apsvačius projektą ir pasvėrus galimybes, kas galėtų būti padaryta per tyrimui skirtą laiką. Tačiau svarbūs klausimai, susiję su autoritetine įrašų apskaita, yra numatyti kaip esminiai šio projekto antroje fazėje, ir tyrimo grupė tiki, kad modelis turėtų būti praplėstas ir apimtų papildomus duomenis, kurie paprastai užrašomi autoritetiniuose įrašuose.

Kitas darbas, kurio reikia imtis, yra tyrimo metu gautų duomenų santykis su ISBD leidimais. Prieš pradėdant šį tyrimą, IFLA Katalogavimo sekcijos ISBD komitetas užbaigė projektą dėl glausto ISBD sukūrimo ir 1993 m. pravedė šiuo klausimu visuotinę apžvalgą. Katalogavimo sekcijos Nuolatinis komitetas atidėjo šio projekto vykdymo darbą, kol bus baigtas funkcinių reikalavimų bibliografiniams įrašams tyrimas. Be to, ateityje numatytam tyrimui turės įtakos šio tyrimo metu padarytos išvados ir rekomendacijos dėl įvairių ISBD ir MARC formatų.

Iš anglų k. vertė L. Slavinskiene

UDK 025.3

Tarptautinė bibliografinė apskaita ir autorių asmenvardžių autoritetinių duomenų bazė

Mirna WILLER

Nacionalinė ir universiteto biblioteka, 10000 Zagrebas, Kroatija, el. paštas: mwiller@nsk.hr

Šio darbo tikslas yra apžvelgti, kaip tarptautinė bibliografų bendruomenė ir valstybinės bibliografijos tarnybos savo standartuose apibrėžia autorių asmenvardžių pateikimą kompiuteriniuose kreipties taškuose ir autoritetiniuose pradmenyse. Be to, jame bus kalbama apie autoritetinių įrašų reikšmę, kuriant Tarptautinę autoritetinių duomenų sistemą, ir atkreipiamas dėmesys į standarto trūkumus, kurie kliudo pagrindiniam Visuotinės bibliografinės apskaitos programos tikslui - tarptautiniams autoritetinių įrašų mainams.

Tarptautinė katalogavimo principų konferencija, Paryžius, 1961

1961 m. Paryžiuje vykusio Tarptautinė katalogavimo principų konferencija, kurią suorganizavo IFLA Katalogavimo komisija, laikoma tarptautinio katalogavimo metodų standartizavimo pradžia¹. Tačiau pradžių pradžia laikytina 20-oji Tarptautinės bibliotekinių asociacijos konferencija, vykusio Zagrebe 1954 m., kurioje buvo nuspręsta įkurti katalogavimo principų komisiją². Paryžiaus konferencija priėmė „Principus ...“, kurių pagrindu buvo parengti tarptautinių katalogavimo taisyklių metmenys. Jie turėjo tapti direktyviniais dokumentais atskirų šalių katalogavimo taisyklėms rengti. Daugelis nacionalinių katalogavimo taisyklių, kurios tuo metu buvo kuriamos arba planuojamos kurti, šias tarptautines rekomendacijas priėmė.

„Principai ...“ apima antraščių bei pirmųjų katalogavimo žodžių (t.y. pagrindinių elementų, nustatančių įrašų eilės tvarką) parinkimą ir formą spausdintų knygų kataloguose, kuriuose abėcėlės tvarka teikiama kataloginiai įrašai pagal autorius, o tais atvejais, kai autorių asmenvardžiai netinka ar jų nepakanka, - pagal antraštes.

Iš dvylikos skirsnų, kurie sudaro „Principus ...“, norėtųsi pabrėžti 7-ąjį ir 12-ąjį. 7-ajame skirsnyje nurodoma, kad, parenkant unifikuatą pradmenį, būtina atsižvelgti į „dažniausiai vartojamą vardą (ar vardo formą) arba dažniausiai vartojamą antraštę, pateikiamą kataloguojamuose leidiniuose arba nuorodose į juos“. Tačiau jei kalbama apie keliomis kalbomis išleistus leidinius, „paprastai pirmenybė turėtų būti teikiama pradmenims,

pateikiamiems leidiniuose originalo kalba“.

12-asis „Principų ...“ skirsnis nurodo, kad pirmojo žodžio parinkimas „pagal galimybes priklauso nuo to, kaip yra priimta toje šalyje, kurios pilietis yra autorius, arba, jei tai neįmanoma, nuo kalbos, kurią dažniausiai vartoja autorius, tradicijų“³.

Tarptautinės unifikuotų pradmenų formų struktūros nustatymo taisyklės: asmenvardžiai

Paryžiaus konferencija paskatino pradėti darbus, siekiant sukurti unifikuatų pradmenų struktūrizavimo taisykles autorių asmenvardžiams, atsižvelgiant į nacionalines kalbos bei kultūros tradicijas ir katalogavimo taisykles bei praktiką. Jau 1963 m. buvo išleistas pirmasis šių taisyklių leidimas: „Names of Persons: National Usages for Entry in Catalogues“. Šis leidinys vėliau buvo pakartotinai išleistas 1967 ir 1977 m., o ketvirtasis pataisytas leidimas turėjo pasirodyti 1996 metais⁴. Šiame leidime įteisinamos konkrečių šalių nacionalinės taisyklės autorių asmenvardžių unifikuotos formos apibrėžimui.

Tarptautinis katalogavimo ekspertų pasitarimas, Kopenhaga, 1969

Tarptautinis katalogavimo ekspertų susitikimas, vykęs 1969 m. Kopenhagoje, tęsė Paryžiaus konferencijos pradėtą darbą⁵.

Pasitarimo metu jo padalinys, nagrinėjęs pradmenų ir jų pirmųjų žodžių pateikimo tvarką, ypatingą dėmesį kreipė į tai, kokios kalbos forma turi būti vartojama senovės ir viduramžių autorių, valdovų ir pareigūnų asmenvardžiams bei jų transliteracijos ir transkripcijos problemoms; taip pat į tarptautinės standartizavimo sistemos, apimančios TSO (Tarptautinės standartizavimo organizacijos), būtinumą, išskiriant senovės graikų asmenvardžius, kurie turėtų būti pateikiami lotynizuotu pavidalu; į autorių asmenvardžių keitimo klausimus bei į organizacijų pavadinimus, kurie, kaip paaiškėjo, kelia didžiausius sunkumus tarptautiniu mastu unifikuojant pradmenis bei jų pirmuosius žodžius.